

Haladás

TARTALOM:

- Dr. Csiky Jenő*: A munka forradalma.
Eugène de Monte: Lázító dal az idő szekereéről (vers).
Pajzs Elemér: Menyhárt az országúton. (Novella.)
Szombati Szabó István: Nagy Debrecen homokján. (Vers.)
Crassian: Rezzentéses csókváltás és az éjjel. (Novella.)
H. Halmi István: Az élet percekét számolom. (Vers.)
Legény Elemér: Fekete mise. (Novella.)
Luka Sándor: Tükör előtt. (Vers.)
Cis: Iniciále. (Novella.)
Szigethy László: Őszi szürkeség. Új lélek várása. (Versek.)
Joób Endre: Móricz Zsigmond: Magyarok.
Nerva: Egy siró, szegény úrilány. (Vers.)
- Sorok között.*
Kritika.
Beküldött könyvek, folyóiratok stb.

II. évf. 6.

1912 május.

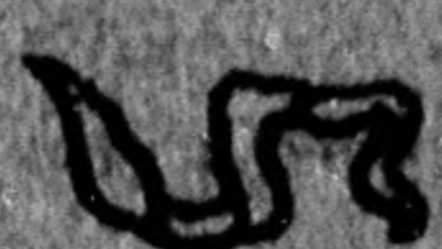
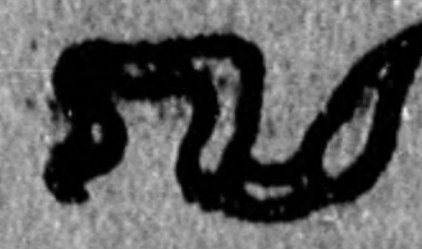
5. füzet

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Kolozsvár,
Klastrom-ucca 1. szám

Előfizetési ára:

Egész évre 3 kor.
Egyes szám ára 10 fillér.

 Megjelenik minden hó 1.- és 15.-én.

A szerkesztésért **SAS LÓRÁND** felel.

Kiadóhivatali főnök: **ORIOLD ANTAL.**

gazdasági gépjáró vezényelőkésége.

Messeg-Harris

Sándor Dános-u. 36.

Motorszármányú hők: Iroda és Garage:

Ferenc-u. 20. Telefon 782.

Központi Iroda: KOLCZSVAR, Deák F.-u. 9.
Telefon 829. Garage és Jachtoműhely: Horvát-
u. 29. Telefon 889. — Városl. Uzfel: Deák

ERDELYI KERESKEDELMI ÉS AUTOMOBIL-FORGALMI R. T.

Torna- és Állhírfikai cikkek: u. m. Ingek,
nadrágok, övek egyéni színekben kaphatók

SCHUSTER EMIL

Sportüzletében Kolozsvár
Valódi angol Football-labdák, cipők, dressek,
valamint angol Tennisverők, labdák nagy
választékban. — Tennisverők behuzása és
javítása gyorsan eszközölteik. Telefon 183

Gábor Dezső irodája

Balesetbiztosítási és balesetbiztosítási
iroda. Munkásbiztosítási be- és kijelentés
és azok egyéb összes ügyeinek pontos
és szakszerű vezetése és nyilvántartása.
Árnyékok, ügykegyek és képviselők.

Ingatlan adás-vétel. Fuvar-
levél felülvizsgálat.

Valódi amerikai írógép-
kellékek állandó raktára.

Incasso.

Mindenemű közvetítések:

Kolozsvár, Deák F.-u. 34. I.

Telefonszám: 8-43.

Órákat és ékszert szakszerűen javít

Beér Jenő, Deák F.-u. 51. sz.

Egyetemi és középiskolai
használt könyveket ma-
gas áron vesz

Keszey Albert

könyvkereskedő.

Szabó Ferenc

szobafestő és mázoló.

Kolozsvár

Modern mintákból nagy választék.

Költségjegyzék díjtalan.

— Telefon 982. —

Kossuth L.-u. 7

HOROSZ ÉS KUPÁS

nőidivat, vászon és fehérnemű áruház. Kolozsvár,
Mátyás király-tér 19. o Szolid beszerzési forrás.

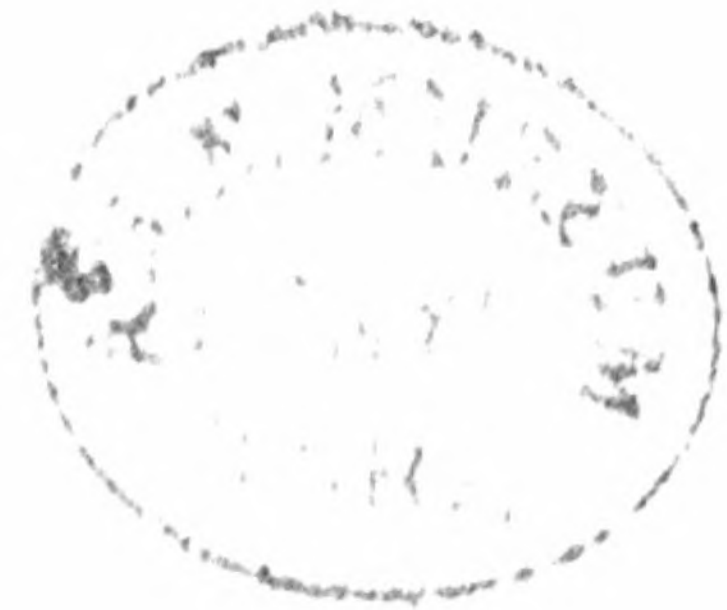
Telefon 694

Telefon 694

A munka forradalma.

Irta : *Dr. Csiky Jenő.*

A forradalmak pszichológiájába volt alkalma bele nézni a magyar társadalomnak. Ha igaz az, amit a nemzeti lobogók alatt evező, a magyarságot féltő valójában pedig egy nagyon exkluzív osztálynak érdekeit védő tudományos irányzat hirdet, hogy Budapest az ország szive, amelynek minden dobbanása az ország vágyainak és törekvéseinek eleven kifejezője, akkor ezután óvakodni fognak, a budapesti „vörös csütörtök és a forradalmi nagy-péntek“ után, ezt mint érvet hangoztatni, mert igaz, hogy ott a magyar társadalom nagy tömegének vágyai jutottak kifejezésre, talán tulerős, talán még időszerűtlen formában, de minden esetben világosan és érthetően.

Mert furcsák mostan a magyar társadalom rétegződései és összetevői és erőeloszlásai. A formai feudalizmus eltörlése óta Magyarországon még eddig nem létezett társadalmi osztály az intelligens irni-olvasni tudó, ujságokat olvasó, iparimunkás osztály született meg, melynek munkás vállain és dolgozó kezén fordul meg az ország anyagi jóléte és fejlődése, akiknek munkáján épül és élnek a magyar társadalom többi osztályai is. És ez a Dolgozó—Magyarország (és itt nemcsak a szervezett szociáldemokrata munkástömegre gondolok), a már korhadt és lényegében egy kis minoritást alkotó osztálynak

érdekeit szolgáló társadalom-keretek kizárnak egy olyan hatalmastömegű osztályt az emberi, illetve az államtagokat megillető jogokból, amely osztály Európaszerte megkapta a fontosságánál őt megillető jogokat (Oroszországot nem számítom európai értelemben vett kulturterületek közé) — és nálunk most van azon az úton és érettségi fokon, hogy megszerezze azt magának.

Ha igaz a történelmi materializmus az a tanítása, hogy a társadalomban csak elnyomók és elnyomottak vannak és a tények, a valóság, cáfolhatatlan igazságnak mondják — akkor érthető és okozatiságnak vaskövetkezetességével be kellett következzenek a budapesti események, hogy a társadalmi osztályok tényleges erőviszonyai a társadalom szabályzó kereteken túl is egyensúlyi helyzetüket keresik, egyelőre csak békés eszközökkel, számítva arra, hogy a hatalmat kezében tartó kisebbségben felülkerekedik a józan belátás. — De érthető és törvényszerű az is, hogy az uralkodó minoritás ezt nem tudja vagy nem akarja belátni, így tehát természetes, hogy kényszerülve van forradalmi eszközökkel is megkeresni azokat a helyeket, a hová eljutva, megtalálja erőinek és súlyának egyensúlyi helyzetét.

És ezek a sokaknak nem szimpatikus, de jogos érvényesülést kereső törekvések — *forradalmi kiegyenlítődések* csak úgy kerülhetők, ha csak részben is el, ha a hatalom birtokosai előveszik jobbik eszüket, ha a kívül álló osztályokat is — hisz erre ott az 1848-diki magyar példa is — „beveszik az alkotmány sáncaiba.“

• Lázító dal az idő szekeréről.

Az óra egyre jár
és gyors kezével percet-perchez ad
s a percből lesz az óra,
mindenik perc fordulhat rosszra-jóra;
mindenik perc új élet riadója
s mindenik halotti gyásznak indulója. . .

Az óra jár
és gyors kezével percet-perchez ad
és méri az Időt
a vége láthatatlan pompás temetőt.
Törjetek össze minden, minden órát
a víg kakukost s a gyors csörgésű vekkert,
amely álmainkból oly gorombán felkelt.
Törjétek össze mind a sok zsebórát,
aranyat, ezüstöt, nikkelt, vasat is
és fel, fel a toronyba is
szaladjatok, ne hagyjatok nahát
Retyegni semmi toronyórát.
Verjétek le!
mert hangja a Tekintély,
és sok finom zsebóra tőle fél.
Egy titkot súgok, az sok dolognak nyítja. . .
Én láttam
mikor még rórátékon ministráltam,
A templomszolga zsebóráját nézi, ha igazítja
Nahát. . .
Törjetek össze minden toronyórát!

Eugène de Monte.

Menyhárt az országúton.

Írta: *Pajzs Elemér.*

Menyhárt, a piros élvetegszájú, horpadtmellű kamaszember, sok iszonykodással és kevés szorongó ijedéssel is, imbolyogva botorkált a hideg úttesten. Vágyódással gondolt a túlfűtött szoba álmosító melegszagára, ahonnan hirtelen került ki a hóval betakart országútra. A hidegnek és a melegnek ez az átmenet nélkül való felcserélődése megborzongatta az idegeit.

Egyenesen haladt előre, leszegett fejjel, nem nézett se jobbra, se balra. Amint lépkedett, valami piszkos szürkeség feküdt előtte a hóban: egy megdermedt veréb. Közömbösen siklott le róla a tekintete, majd hogy fel nem rugta a lábával.

Homályos képek rajzolódtak a szemei elé, szakadozott vonalak, elmosódott színek. Mi történt vele, mi történt? . . . Ezt próbálta boncolgatni, de szétválasztás helyett mindjobban csomóba gabalyította a gondolatait. Homlokának támasztotta a kezét, erősödött, veszködött, hogy a zagyva összevisszaságból kihántsa azt, ami fontos. Nem ment sehogyse . . .

Ilyesfélét rebesgetett félig hangosan:

— Kis gyerek vagyok. Én vagyok a kicsi Menyhárt, aki szalmaszéken guzsgol az asztal előtt. Az asztalon viaszosvászon terítő, a terítőn cikornyás rajzok, a rajzokon sok sok építőkö: kicsike, nagy, sima, gömbölyű, szegletes. Ez oszlop, ez kocka, ez itt téglá, ez tető. Ez tető . . . te-tő . . .

Itt elakadt. — Mit beszélek én? Tető, mi ez? . . . Istenem csak nem vagyok tán bolond? Mért fecsegek össze ostobaságokat, mit gagyogok értelem nélkül?

Ijedten tekintgetett széjjel maga körül széles ívben, nem látja-e valaki? Csak miután sokszor ismételte, eszmélt rá, hogy mi is az a: tető, amit olyan csökönyösen hajtogat. Akkor eszmélt rá, hogy gyerekesen akarta kibogozni a csomóját és ahogy a gyerek az építőkockákból palotát formál, a feloldott gondolatokból ő is egyberakja majd a maga egységes igazságát.

— Megverték mint egy condra kutyát. Az uccán vertek meg. Bottal. Begyáts, a gazember ilyen eszközhöz mert nyulni . . . Pedig minden igyekvése hiába, akár ravaszsággal, akár erőszakkal támad rám. A lány mégis az enyim lesz . . . Bottal vert meg . . . Kóbor kutya vagyok, hogy bottal támadnak rám? . . .

Még így kimondatlanul, elgondolva is súlyosak, nehézveretűek voltak a szavai. Ki is izzadt belé. Verejtékgyöngyök peregtek a homlokáról. Száraz volt a nyeldekölője és izzó, mint a parázssal befuttatott vasaló. A forróság pedig áradt, sugárzott kifelé, csaknem sütötte a testét. A mellén és a karjai tövében lángolt a bőre.

— Jó lenne, ha most megégnék! — gondolta. Furcsa lehetek így kipirultan. Az arcom legalább is olyan vörös, mint a háló-

szobánk tapétája . . . Furcsa lehetek így és csunya. Az én szegletes, megnyult arcomhoz sokkalta jobban illik a kadáverzöld szín. Jó lenne, ha most megégnék . . .

Kikezdve az agyát ez a gondolat és nem volt tőle nyugsága. Csipkedte, nógatta mindegyre és kívánatossá tette előtte a nemlétet.

— Nem a szégyen miatt teszem! Ügyse bánom, az emberek akármit beszélnek. Rughatnak. Ügyse érzem. Nem a szégyen miatt teszem . . . Emelt fejjel járnék ezentúl is . . . Begyáts, a vén csavargó eltörte rajtam a botját a piacon. Ez a valóság. Ezt látták a halaskofák, a mézeskalácsosok, ezt látta minden ember. Hát jó, látta! . . . Gondolhat és kiabálhat mindenki, amit akar, én semmit se bánok. Nem bánok semmit, de magamtól félek . . . Remegek magamtól . . . Nem birom így . . .

Így fokozatosan belelovalta magát az öngyilkosság gondolatába, úgy hogy lassanként egészen megérett benne.

Meggyorsította a lépéseit és negyedóra mulva a vasúti állomáshoz ért. A töltés alján zsupfedelű házikó terpeszkedett. Homlokáról hosszú, sima rudon nagy koszorú gyalúforgács lógott alá. Amint az ajtó előtt elhaladt, megfogta a kitóduló meleg. Gémberegett kezével megnyomta a kilincset és belépett a korcsmába. Az ételgőz és a füstölő cserépkályha kellemetlen szaga egészen ráfeküdtek a szoba levegőjére.

A középén néhány szűrös atyafi nagyhangosan perlekedett. Menyhárt a belső sarokba menekült előlük. A zsebéből papirost vett elő, kisimította rajta a gyűrődéseket és írni kezdett:

Én, Berde Menyhárt huszonkét esztendővel a vállamon és nagy teherrel a szívemben írom tele ezt a papirlapot. Azért írok, hogy háborgó magamat lecsendesítsem. . .

Elolvasta, amit írt és kedvetlenül darabokra szaggatta. Gyerekesnek és éretlennek találta az írása hangját is, meg magát a gondolatot is, hogy írással búcsuzkodjék.

— Csak nem kicsinyeskedem. Ha meg akarok halni, elvégzem levél nélkül is. Mért gyötörném vele magam és mért gyötörnék vele másokat?

Lehajtotta fejét az asztal vörösmintás terítőjére és újra végig szaladt a gondolata az egész histórián.

— Kisgyerek voltam, amikor Verát megismertem. Rövid szoknyácskát hordott, a térdéig sem érőt. Ma is emlékszem, hogyan kezdődött az ismeretségünk. Isgumnál, a szomszéd fűszeresnél cukrot vettem és a boltajtón kilépve enni kezdtem a cukrot, mikor valaki kunyoráló hangon megszólalt a hátam mögött: Adjááál nekem is. . . Hátrafordultam és mondtam: „Hogyne, nem vagyok bolond.“ Mikor a sírásra ferdülő, pici száját megláttam, rögtön megbántam az elhirlelenkedett visszautasítást, de a büszkeségem nem engedte, hogy a kimondott szavamat megmásítsam. Másnapra kelve adtam Verának három színes üveggolyót és evvel a cukorhistória egészen elfelejtődött. Ettől az időtől mostanáig, amikor csak tehettem, együtt

voltam Verával és csodálatosan megértettük egymást. Szerettem a fehérségét, a szép harmonikus lelkét és. . .

Itt abbahagyta a gondolatmenetet, mert méltatlannak tartotta, hogy az utolsó óráit ilyen haszontalanságokra fecsérelje.

— Hát igen. . . Begyáts ma reggel megvert a piacon. . . Ennyi történt. . . Begyáts, a Vera apja. . . Féltette a lányát. . . Érthető. . .

Belebújt a kabátjába, fizetett és bevágta maga után az ajtót.

Amint kilépett a hidegbe, az élesség szinte vágta az arcát. Az égre nézett fel. Tiszta volt a kéksége, csak itt-ott szakította meg az egyenletességet néhány piszkos, ólmos felhőrongy.

— Hó jön, dörmögte Menyhárt.

Lassú, jeges szél fujt, ami egyre fokozta a hideget. Menyhárt pedig, ment tovább az országúton. A szél áthűtötte a csontjáig. Az izzadtság megfagyott a homlokán. Probálta csoportosítani a gondolatait, de az agya felemondta a szolgálatot.

— Mért megyek itt a hidegben az országúton, ha meg akarok halni, dünyögte.

Besötétedett és Menyhárt észre se vette. Meggyengültek az érzékei, a hideg elvette minden erejét. A dermedt szél könnyet préselt ki a szeméből. A könnyek folytak lefelé az arcán. . . be a szájába. . . Menyhárt érzett valami sóskeserű ízt, de, hogy minek az íze, nem tudta megmondani.

Szűrő hasogatás fészkelődött a lábaiba. A sarkán nem tudott megállni. Lábújhegyen rohant előre, mindig előre. Mellette az út két szélén megcsonkított szederfák nyújtózkodtak a szélnyomás alatt. Menyhárt kísérteteknek nézte őket. . . Jaj, azok a vékony, hosszú, egyenes karok. . . és a véres, haragos szemek. . .

Rikácsoló jajgatás tört elő a melléből és menekült, futott előlük, de hiába, a szederfa-kisértetek nem maradoztak el.

Menyhártnak zakatolt a melle. A hidegtől, az izgalomtól és a fáradtságtól kimerülve, csendes puffanással végigterült a havon. Meredten forgatta a nyakát jobbra-balra:

— Ott az árok mellett. . . Hó, milyen nagy a feje! . . . Egy hordó abrancsot tart a szájában és vicsorítja a fogait. . . és az a másik. . . vörös a feje, mint a kárminfesték és nem kéz lóg le a válláról, hanem két evezőlapát . . . hajhó . . . az a harmadik lekapcsolta a fejét és berakta a zsebébe . . . a kezén nincsenek körmök. . . kilátszik a nyers, vizes hús. Ne. . . ne szorítsátok a nyakam!

Görcsösen kapálózott, síkongott, mint az eszeveszett:

— Ne bántson. . . jaj ne bántson. . .

Pirkadt az ég alja, elsülyedtek a rémek és Menyhárt még mindig mozgatta a száját és ismételte: ne bántson, jaj ne bántson, de már akkor biztosan tudta, hogy nem fogja magát megölni. Nem fogja magát megölni a verés miatt, amit a csavargó Begyátstól kapott a piacon . . . a verés miatt, amelyet pedig láttak a halaskofák és a mézeskalácsosok is. . .

Nagy-Debrecen homokján.*

Hajh, szép, magyar paripák,
Szép, csótáros fejünkkel,
Íves, bársony nyakunkkal,
Tajtékverő hátunkkal
Duzzadt, párás szügyünkkel,
Futunk, futunk hiába
Nagy-Debrecen homokján.

Nyeregtől szűz a hátunk.
Nem vitt szűrös parasztot,
Sohase vitt urat se,
Sohase vitt zsidót se . . .
Szabadfutású mének
Magunk szálltuk a pusztát
Nagy-Debrecen homokján.

Szép, csótáros fejünkkel,
Selyemszőrű bokánkkal
Sok kis kuvasz s gubancos,
Lompos paraszt-komondor
Rugatlanul packázik.
Szép-futású inunkkal
Meghorkanunk, megállunk,
S patkóatlan patánkkal
Rögöt rugunk magunkra
Nagy-Debrecen homokján.

Jön valaki . . . Neszeljük,
Szimatoljuk, bevárjuk.
A sok tornyú városból
Jön valaki miattunk
Szabad puszták gyepére.

* A sajtó alatt levő „Halál parkja“ című verskötetből.

S pányvát lök a nyakunkba,
Nyerget tesz a hátunkra,
Békózza az inunkat,
Zabolázza nyelvünket.
Kötőfék a kezében
S kantárt vet a fejünkre . . .
Zabla rágja inyünket
S gyepelő szabja irányunk
Nagy-Debrecen homokján . . .

Valami régi zsarnok ez.
Valami régi-régi úr . . .
Szimatoljuk, neszeljük :
Leigázza a pusztát
S szép, csótáros fejünkkel
Meghorkanunk, beállunk,
Ekét vonunk s igázunk
Nagy-Debrecen homokján.

S talyigák, meg batárok
Rúdja mellől vihognak,
Vihorásznak, nyerítnek
Kárörvendőn s irigyen
Rossz bordájú remondák,
Ritkás fogú gebék is
Nyerítgetnek, vihognak
Igavonó előnkbe
Nagy-Debrecen homokján.

Szombati-Szabó István.

Rezzentéses csókváltás az éjjel. . .

Irta : *Crassián.*

Jön egy barnás-fekete, ostoba, nagy sötétség. A félreeső ucca egyik kapujából kilép az ember.

Előre. Villámcsapkodás . . .

A szőke vibrafényben átreszketnek a vonagló fák. Vreniahangok rezegnek a ködös messze-távolban.

Néha fölkap egy violaszínű tonus. . . Zivatar.

Küzdelem a szélsűvítésben. Káprázik a szem. Gomolygó felhők. . . Menydörgésektől átremegő, szegény virágoskert, rózsalabirint. . . Fölborult kaktuszok.

A kigyúlladt villám fénye. . . Most. . . Egy szunyog és egy szítakötő. . .

Szitázó, burkolt árnyak közelednek, szürke, leples mezükkel felforgatják a a rövidenterjengő világosságot, kavargó, káprázatos étermedreket ásnak, melyekbe a csend beleordít . . .

Csend. A vihar szeme. A hallgatagajkú éjben csak a szítakötő sercegő, rezegő szárnycsattogása hallatszik. Zümmög. Újra egy villám. Megpillantja a szunnyogot és hívja és az nem megy.

A menekülő állat rászáll egy virágcserepre. Egészen tele a tartó — színültig tele — habosfolyadékú, nyirkos, igazi vízzel. . . A szítakötő nyomon üldözi, csattog a szárnya, csókolni akarja.

Odaérkezik az ember, borongós a hangulata, fél és borízú a hangja.

Szisszen, nyög, vergődik a szunyog. Egy pillanat. . . Fellelékel az élet s megmérgezi a halál. . . Elcsattan a kierőszakolt csók a víz szélén. Idegeik, izmaik, mint villámütésre ernyednek el s mindkettő megszűnik élni. A virágcserep vize komor temetőjük. . .

Az élet, a kéj, a vágy kinevette a halált és. . . a halál rájuk visszanevetett. . .

Egy pár szárnyreflex. Az ember elmegy. Halál. Csend. . . s egy nő jön a balga uccán végig lefelé.

Lefelé. Három éve még jó társaságokban forgó leány volt. Most. . . közönséges uccai. Elvesztette anyját, apját, nem volt senki és semmije. Tudom elhihetik, hisz magam mondom, hogy én is annak ismertem, egyedül annak. Szeretném hinni, hogy a nyomor vitte reá. És tudom is hinni. Sejtem, elhiszem, biztosan tudom. Különben. . . úgy is mindegy. Igen szép, de nagyon üres és inkább kegyetlen frázis, miért nem dolgozott? Ki tudja, hogy volt? Nem mindig boldogul az ember, ha dolgozik, hátha nem vették be sehová, hátha hiába árulta, amit munkált, hátha megpróbált mindent? Néha van úgy némely ember, hogy minden ellene esküszik. Néhányat nagyon megvág a sors és nem mindig a gyenge az, aki elbukik.

A neve? Most. . . Irén. . . Sári. . . Marcsa. . .

Az igazi? Ne érdekeljen! Csak fájó érzés maradna, hisz eltűnt már a satnya uccában, csak egy rezzentés volt és ismét semmi. . . ismét semmi. . . semmi. . .

Hajnalodik Egy, az éjbe már hosszú ideje kibámuló, piros-pozsgásarcú fiú üdvözli zöldzsálús ablakból a felhők büszke sátorából homályosan, glóriásan kisejtető napot. . .

S odaki túl a városon újra. . . virágzik, zöldel a róna, a tűzisten ragyogó súpára megaranyozza az áldást, fénytelt remegések vibrálnak a levegőben, a természet örök őselete elkápráztatja a megértőt, a fűzesben tarkaszárnyú pillék játszadoznak éterikus

önmagukkal, a pázsit selyempalástként nyúlik a végtelenbe s szívünkben megelégnék minden szent vágy. Távoli harangszó ködös hajnali pirban, minden földi elemnek érzéki megindultsága, a messzi folyó, mely ezüst csikban szeli ketté a távolban egybefolyó termőföldeket . . . mind, mind gazdagok, kiáltók természetszerelmi motívumokban, melyeket nem szennyez be az élet jajkiáltása. . . Ez egy élettelenység a természet ölén, egy szent halál az élet méhében. . .

A fiú nézi a néptelenné vált uccát, a bohó, izgató hajnalt, szomorúan beteszi az ablakot s álmodoz tovább a mindenható emberről, a szitakötőről, a kis szunyogról, a büntelen, úri perdítéről. . . Visszafekszik ágyába s hátborzongva, kéjelegve veszi tudomásul, hogy neki megadatott szemlélnie, midőn

a kéj, a vágy, az élet kinevette a halált s az rájuk nagy cinikusan és nagy gonoszúl visszanevetett. . .

Az élet-perceket számolom.

Mint az ereszről zenélve,
dallamosan hulló esőcseppek,
hullnak a perceim a végtelenbe . . .
(Tán már ezer éve?!)

Semmibe meredő szemmel,
holt-mozdulatlan csönd-ágyban fekszem
és az élet-óra: szívem mennyit ver.
Folyton számolnom kell.

Olyan régen számolom már!
És mindig úgy . . . És mindig ugyanaz . . .
Egy... kettő... Megint egy... Talán most megáll?!
Nem! Csak egy percig vár. —

Megindul lüktetése
és én számolom, félve számolom
a hulló életperceket; még végre
az utolsó, mint uttalan csillag,
esik le a mélybe . . .

H. Halmy István.

Fekete mise.

Írta: *Legény Elemér.*

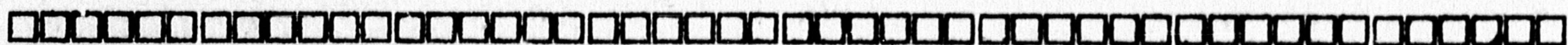
... Hogy is tudtam én, az érintetlen, elmenni hozzád, a házhoz, a reményteljes leendő apához. Magad mondtad, hogy a feleséged hazament, mert várja az első — kicsit. De eldőlt akkor a sorsom, mikor az ő kék szobájában fauteilba dőlve, belépni láttalak. Az a vonás ott az ajkad szögletében, mely észdöbbentően kajánt és csábost villant ki a mosolyodból. Zavartan keltem fel, a nőd anyás odaadással lógott a nyakadban, egy kékes lángcsík a szemed fenekéről, egy kábítóan bizalmaskodó, mohó, csókos ígéret, kérelem és győztes megadás érzése az ajkad mosolyra vonásából felém kacsintott, kibontakozott a karjaiból és felém léptél. Ahogy a kezemet bizalmaskodón és szemtelenül átölelte a kezéd; tudtam, hogy eljövök hozzád. S ebben az egy gesztusban lobbant el egész életem. Aztán már gyorsan követték egymást az én nagy hevületem eseménytelen eseményei. Ha kiment a nőd, a jámbor, a boldog, te odahajoltál a fülemhez, a suttogásod érce, az a kékes vibráló fény égette az arcomat, odatartottam, oly jól esett, lángolt, égett az arcom.

... Így történt. Eljött a végzet napja, hogy beteljesítse az én örültségem adóját. De nehezen is multak az órák. A vacsora, oly lassan telt. Valami gépies kinos kényszert éreztem magam körül ólomként körülfolyni. A hugom, Ella, lefekvés előtt kitárta szobánk kertrenyiló ablakát. Terhes, szagos, nehéz, nyáréji levegő lebbentette a függönyt. Lefeküdtem én is. Sötét lett. Az egész testemen valami száraz forróság izzította a bőrömet. Úgy tűnt fel, mintha két piros lángkarika égett volna a szemem helyén. Minden feketében uszott. Fehér foltként világított a hugom ágya. Végre 11 óra. Remegő, óvatoskodó mozdulattal háritottam le magamról a takarót. Mezitelen lábam simulva mélyedt a szőnyegbe. Minden gépiesen és jól ment. És jöttem hozzád. A kerten át. Kaján, győző mosolyod és kigyósima hús ölelésed fogadott. Olyan szertartásosnak, kimértnek tetszett minden mozdulatunk. A szoba, kék szoba fekete volt és te pap fekete talárban. Bűnös örületem fekete papja. Csak a láng, a régi, kék láng volt a kék szemedben és az a vonás lángolt vörösen az ajkad szélén. Azt a vonást, a pirosat csókoltam mohón, míg a te csókod pirosra váltotta a fekete éjszakát. Az örület és mámor hetei voltak. Én imádtam benned a kéjelgő gúnyt s te az én fanatikus odaadásomat. Valami legnagyobb változás, amit nő

érhet, — meghidegített és felébresztett — téged. Én tovább akartam élni az én lobogásommal, mely az életemben egyetlen. De te már valahogy kiábrándultál és a kék láng tanácsokat adott — nekem. S vártad a családi eseményedet, a feleségedről hírt, a fiadat. Ez a gúnyos remény, a mosolygó tanácsadás még jobban szeretetté tett a szememben. S nyugodtan vártam arra, hogy teljesüljön a várakozásod és kiábrándulj a reményedből, mely a valóság áldozata kell, hogy legyen. Egy sürgöny jött, hogy a feleséged meghalt, a fiad ölte meg s ő is utána költözött. Borzasztó volt a csalódásom. Ah, hogy megölted a szerelmemet.

Jöttél. Talpig feketébe öltözöten. Az arcodon orgiát ült az átvirrasztott éjszakák és a könny sápadt kísértete. Eljöttél hozzánk. Egyedül velem akartál beszélni. Aztán dadogtál és Istent emlegettél, aki megbüntetett. Elmondtad, hogy jóvá akarsz tenni az elkövetett bűnt. Elveszel feleségül, elhalt nőd helyett legyen nőd, az elveszített fiucska helyett adjak gyermekeket. Először jéghideg lett a belsőm. Ijedten néztél reám, nagyon sápadt lehetett egyszerre az arcom. Aztán kutattam a kék lángot a szemedben, nincs a pirosan nevető gúnyos vonás a szájszögletében. Letörölte valami ismeretlen kéz. Tehát meghalt a szerelmem. És én kacagtam: jóízűen, hogy a könnyeim folytak. És így mondtam el az anyámnak is a dolgot; persze a kosárral együtt.

... Este 11 óra van. Mint akkor, mikor először mentem el hozzád. Az ablak nyitva. Szeptembervég hervadtszagú levegője emelgeti a függönyt. A fél szoba sötétjéből elővilágít a hugom ágya. A tű fényes, tiszta és éles. Talán mint orvost érdekelni fog, hogy 5%-os ciankáli oldatot fecskendezek be a balkezemen a csukló felett az ütőérbe, ép azon a helyen, ahol annyiszor csókoltad, fekete misék, fekete papja, meghalt kis ördögöm ...

Tükör előtt.

Ki vagy te búskomor, sápadtarcu lény?
Két szemgödréből halvány, fény lövell,
Haja bozontos, mint hullámsörény
Mikor a tengert szél borzolja fel.

Rámnéz, szemembe szegzi szemsugarait,
Mintha kripta mécsfénye sütne rám
Vánnadt fény, mely keresztülsugárzik
Koporsó-agya dőre ablakán.

Szemein át, agyába hatolok...
Bűnös vágyak, képek, szenvedélyek
Vonagló remények, régi álmok
Titkon, bugva-hörögve küzdenek.

Mögötte ledérvörös lázas árnyak,
Női arcok kéjes pillantása...
Forró, tüzes — titkos éjszakáknak
Bünsötétes tovasuhanása...

Pislant... én csak nézek nagy szemeibe
Komor, majd gunyosan megmosolyog,
Utálok, gyűlölöm és félek tőle,
Ő kétségverte, vad pogány, én kisfiú vagyok.

Luka Sándor.

Az iniciále.

Írta: *Cis.*

(Második közlemény.)

Anzelmusz fráter hetek óta szakadatlan fényes vendégségekről hozott hírt a hercegi kastélyból. Egy külföldi fejedelem is van a vendégek között; délceg, sugártermetű ifjú. A herceg úr minden kigondolható fényt összehalmoz s mesés ünnepségeket rendez magas vendége udvarlására. Dús, királyi lakomák, a késő éjszakába nyúló hangos dáridók folynak naponta. A kolostorból jól lehetett látni a kastély kivilágított ablaksorát s mögötte a hegyoldalra kúszó kertet, amelyben úgy csillogtak a sűrű fáklyasorok, mint gyémántos fejdísz kövei a sötét asszonyi hajban.

András fráter valami nyugtalanságot érzett az ő lelkében. Megdöbbent, mert nem tudta, hogy mi háborítja az ő lelkének békességét. Rajtakapta magát, hogy a gondolatai minduntalan visszaröppennek a könyvre, az ő gyönyörűséges, egyetlen könyvére, amit a hercegnőnek szánt. S megtörtént, hogy amikor az oltár előtt térdelt s szemét ájtatos elmélkedés közben a Töviskoszorús arcára függesztette, egyszerre valami szürke fátyol mögé enyészett észrevétlenül a feszület és helyette mosolygó, kápráztató ragyogású cinóbervörös I betű táncolt incselkedve az ifjú aszkéta szemei előtt.

Akkor fölrettent és fehér homlokát a templom hideg kövére fektette s keserű vádakkal gyötörte magát:

— Uram, aki a te szentséges véredet ontottad ki érettem, hogy az én bűnös lelkemet hófehérre mossad vele, küldj világságot gyarló elmémbe, hogy tisztán lássam: vajjon véték-e a gondolat, amely az én lelkemet nyugtalanítja? Mert én a te szent kezeidbe ajánlottam földi életemet; és az én szívemben a te szerelmed lakozhatik csupán; mulandó és hívságos érzéseknek nincs helyük ottan; és nekem asszonyt szeretnem nem szabad, s az én ajkaim csak a te szent sebeidet csókolhatják. És te tudod, hogy az én testemen sohasem uralkodott bűnös fölgerjedés asszony után, s ha vétkes kivánságot éreznék az én testemben, szeges korbáccsal sanyargatnám véresre azt, hogy megtörjem és megbüntessem, amiért lázadva ellene szegült az én lelkem akaratának. De Uram, miként uralkodjam az én gyarló és gyöngye akar atommal a lelkemnek önkénytelen gondolatain? Ó, adj erőt és világságot az én lelkembe, Keresztrefeszített! Mert félek, hogy bűnt találván az én lelkemben, méltó és bosszúálló haragra gerjedsz ellenem s ostort veszesz büntető, szent kezedbe és az én lelkemet szaggatod véresre azzal.

Így gyötörte magát kétségeskedő gondolatokkal; de azért senkisémet tudott az ő szívének háborgásáról, még Anzelmusz testvérem, akinek gyónni szokott. Rejtegette a titkot lelkének mélyén, akár a könyvet, amit féltve, titkon készített. És éjfelenként, ha a szentek históriáját félbehagyta, mégis elővette a finompergamenű könyvet és lázas nyugtalansággal festette a remekmívű iniciálét. És a sok évek éjszakáinak titkos öröme mind-mind feltámad s ujjongott a szívében, mikor egy vasárnapra virradó éjen az utolsó aranyos szálát szötte bele a csillogó hálóba, amelyben mint valami ragyogó, drágaköves, karcsú pók pihent pompázva a kezdőbetű, a cinóberszínű nevető nagy I.

Másnap este Anzelmusz fráter rendkívüli hírrel érkezett, amely örömteljes izgatottságba hozta a csöndes kolostorlakók szívét. Élénken, hangos szóval tárgyalták mindnyájan a meglepő ujságot a refektóriumban. Pár nap múlva ünneplik a kastélyban a hercegisasszony nászát az idegen fejedelemmel; a páter gvardián fogja rájuk adni az áldást s a herceg úr azt kívánja, hogy a fráterek valamennyien ott legyenek a lakzin. Már ki is eszközölte a püspöktől, hogy a rendkívüli alkalommal mindnyájan elhagyhassák a kolostort és átjöjjenek a kastélyba.

András testvér sápadt volt s a szeme bágyadtan pihent a hír-hozó Anzelmusz arcán. Mind elhallgattak, amikor csöndesen megszólalt:

— Testvéreim, nem gondoljátok-e, hogy nem volna helyes, ha mindnyájan elmennénk s őrizetlenül hagynók a kolostort? Az én lelkemnek, higgyétek meg, nem telnék amúgy sem kedve az udvarbeliek hangos vigadozásában. Ha akarjátok, én itt maradok és öröködöm, amíg ti távol lesztek.

Anzelmusz szótlánul tekintett fiatal társára, Marcellusz fráter

pedig kövér állát vakargatva félrehúzott szájjal csóválta a fejét. A többiek a gvardiánra néztek, aki elgondolkozott kissé s aztán beleegyezőleg bólintott a fejével.

És azon a napon, mikor a hercegnő a délcegtermetű idegen fejedelemmel az oltár elé térdelt, András fráter egyedül bolyongott az üres klostromban. A homályos folyosó kongott sarús lábainak lépéseitől. Vesperae idején lement a templomba s térdenállva nézett fel hosszasan a Keresztrefeszített halovány orcájába:

— Krisztus Uram, jól cselekedtem-e? Hű szolgád vagyok-e, Krisztus Uram?

Később felment a cellájába, elővette a könyvet, amire annyi fáradságot, álmatlan órát áldozott s elboruló szemmel nézegette. A szívében újra feléledt a nehezen legyőzött nyugtalanság és nőttön-nőtt. Valami elszánt, lázadó dac vette be magát a lelkébe. Alkonyatkor kilépett a kolostor kapuján és lassú léptekkel indult a kastély felé.

Valahol feleúton járhatott, erősen bealkonyodott már, mikor négy fáklyahordozó jött rá szemközt. Letért az útról, elrejtőzött s hagyta tovahaladni őket; aztán ment tovább.

A város uccái kihaltak, némák voltak; de ahogy a kastélyhoz közelített, furcsa, ujjongó zshivaj ütötte meg a fülét. A kapu előtti tágas térségen ezernyi tarka tömeg nótázott, táncolt. Hatalmas máglyatűz lobogott magasra s odébb potrohos hordók álltak üresen, beszakított fenékkal. Az utolsót most döngette villanó mészáros taglóval egy izmos legény. A barát itt már nem rejtőzködött; belevegyült a tömegbe s ő is nézte, amint a felgyürt ingujjú mészáros hatalmas csapásokkal beüti a hordó fenekét s aztán pihenőül taglója nyelére támaszkodva homlokát törüli és várakozóan fordul a kastély felé.

A herceg úr szemlátomást megértette a furcsa üzenetet, mert a hatalmas kapu megcsikordult, fegyveres örök háritották félre az ujjongva odatolakodó népet s két markos pincelegény szuszogva görgetett ki tele hordókat a tömeg közé. A zshivaj, hajrázás megújult, megszázsorozódott.

András fráternek csöndhez szokott füle zúgott, fájt a lármától. Kábultan, szinte öntudatlanul ment be a kapun s megállt bent a homályos bejáró ívei alatt. Az örök nem tartóztatták fel. Azután lassan áthaladt a tágas udvaron. Szolgák, cselédlányok szaladgáltak ide-oda. Távolabb nagy asztal körül ülve észrevette a társait lobogó fáklyák, nagyhasú kancsók közt hatalmas csapravert hordó közelében. Őt nem látták meg. Harsányan hahotáztak éppen s a potrohos Marcellusz a hordónak vetett háttal állt és szélesrenyűlt vörös arccal, kézzel-lábbal hadonázva magyarázott valamit. Mind ráfigyeltek.

Fiatal, formás cselédlány tévedt a közelükbe s dolgáról megfeledkezve, nevető arccal odafülett. Egyszer hangosan felkacagott, amire Marcellusz észrevette s pajkos szókat kiabálva neki, feléje

indult, meg akarta fogni. A lány sikítozva kiszabadította magát; Marcellusz megtántorodott és valamit kiszalasztott a száján, valami zsoldosok nyelvére illő cifra szót. A másik pillanatban égnek forgatta a szemét, térdre esett és bűnbánólag fohászzkodott:

— Szűz anyám, bocsáss meg a te bűnös fiadnak!

Épen a hordó előtt térdelt és a fejét elbúsulva támasztotta neki a hordó fenekének. Aztán egyszer csak hortyogni kezdett, lassan lesiklott és elterült az udvar pázsitján. A többiek jobbra-balra dőltek a nevetéstől; némelyiknek csurgott a könnye s a gvardián húsos öklével az asztalt döngette. Bonifáciusz felvett egy üres kancsót s a hordó felé indult; tanácstalanul állott egy percig s aztán nyögve nekifohászzkodott, hogy Marcelluszt félrevonszolja az útból. Ezen még jobban nevettek.

András testvér csöndesen odébb ment. Félreeső sarokba húzódott, ahol senki sem járt s ott hallgatta pár pillanattig csukott szemmel a muzsikaszót. Talán nem is azt, ami a fényes termekből kiszűrődött, hanem az ő lelkében zengő-zsongó lágyzenéjű történeteket, amik most már odabent rekednek örökre . . .

Aztán tovább haladt ismét. Senki sem vette észre a szomorú arcú csuhás ifjút, aki félrevonul a mulatozók közül a tétova lépésekkel halad a kápolnához. Csöndesen benyitott; senki sem volt odabent. Hervadozó koratavaszi virágok illata terjengett s levegőben és homály töltötte be a kápolna belsejét; csak az oltár mellett egy kicsiny fülkéből áradt gyertyafény. Amint lassan odament, a sarúi koppanását eltompította a kőkockára hintett friss virág-szőnyeg. Letérdelt a kicsiny imazsámolyra, amely fölött szűz Mária kép függött előtte két szál égő gyertyával. Lehajtotta a fejét s a keze összekulcsolódott; de nem imádkozott, csak térdelt csöndben, gondolat nélkül. A feje zúgott, kábult s egyszerre valami riasztó érzés borzongatta végig. Felnézett a Mária-képre s aztán a szeme odébsiklott és rámeredt az egyik gyertyalángra. Csodálkozott azon, hogy ő most itt térdel.

(Befejezése következik.)

Őszi szürkeség.

*A legszebb szépség ez a szürkeség,
Halálosan mély bensőséges álom;
Száz lelki mécses fellobogva ég
És minden lelki szín lesz a világon.*

*A sok különbség mind homályba vesz,
Kemény határok lágyan elmosódnak,
A lélek a világ felé evez:
A szürkeség, mely átsegít, a csónak.*

*Ugy néz egymásra lélek és világ,
Mint két rokon, kik elváltak már régen.
Sokáig állnak és szíviükbe vág:
„No nézd, most látom, ez az én testvérem!”*

*Minden tárgy úgy a lelkemhez símul,
Nem gúnyolódunk már egymást gyötörve,
Kezet fogunk mind sorban szótlanúl,
S mint gyermekek csak forgunk körbe-körbe.*

*De elválaszt benyűnket majd a nap,
Kielesednek színek és határok;
Minden tárgy majd oly egyedül marad
És köztük félve, elhagyottan állok.*

Szigethy László.

Új lélek várása.

*Mikor belém lopószik a sötétség,
És már nem értem többé lelkemet,
Akkor tudom: hitcmet összetépték.*

*Akkor tudom: ellöktem már a multat,
Könnyezve kell temetnem el megint
A régi lelkem, a már megfakultat.*

*Rettegve nézem a növä sötétet,
Mert e sötétség ez lesz a jövö,
Az újabb lelkem és az újabb végzet . . .*

Sötét van már. Megint egy mult veszett el,
Az új valóm lassan derengni kezd.
Milyen lesz? Várom összetett kezekkel.

Szigethy Lásztó.

Móricz Zsigmond: Magyarok. (Novellák).

(A „Nyugat” kiadása.)

Legtöbb novellája valóságos Meunier-szobor. Amint ez a szobrász-zseni a belga gyárélet alakjaiból ragad ki s önt robosztus, nagyszerű formákba: Móricznak olyanok a parasztjai. Mindegyik hősen meglátszik, hogy úgy fogott bele megrajzolásába, mintha a gránit állna előtte s szoborba kezdne. Akármilyen kicsiny alakot ír le Móricz, mindig monumentális. Az emberrajzolásnak megdöbbenő keménysége és vonalainak határozottsága mindig elragad. A magyar néplélek monumentális erőiből szakad át hőseibe egy-egy hatalmas rész s Móricz temperamentuma, tollának elragadó duzzadtsága, patakzatos erőömtése úgy hat ránk, mintha valami vízesés bűgását hallanók. Ahogyan rajzol, ahogyan magyarokat rajzol: az igazi magyar művészet. Az az erő csapkod írásaiban művészivé tökéletesítve, amely magyarjainak lelkét feszengeti.

A magyar léleknek zseniálítása Móriczban átforrva, temperamentumába beleojtva jelenik meg. Szinte látjuk őt: hatalmas, dacos, boltozatos magyar koponyáját, amint ott forrongó alakjainak képét kiveti magából. Szavai, jelenetei ragadnak. Az író megmarkolja a lelkünket és rabbá tesz. Azokon a síneken vágatunk, amelyeket ő fektetett elibénk. Ez az elragadó, folyamatos erő nagyon jellemzi Móriczot. Néha az a hatalmas lendület, amelylyel alakjai megformálásához fog, lelassúdik: hasonlatos írása ilyenkor a tiszta, hatalmas folyóhoz, amely nyugodtan hömpölyög. Ilyenkor páratlanul nyugodt, tömör képet tud adni. Ilyenkor fest s nem farag; fest: de konturjai olyan nagyarányúak és olyan széleserővel kezeltek, hogy mindig az erő benyomásával hatnak. Az erő és a tűz; a kemény báj és a tenger-nyugalom: Móricz írásainak jellemzői. Csodálatos zsenierő van abban, ahogy hőseit meglelkesíti. Friss, nagyszerű lélek van bennünk; életerős, mint fában a keringő nedvek. A lelket beléjük ömleszti, hullámoztatja bennük az erőket. Szinte látszik, ahogyan a holt anyagba belelehell a lelket. Ki tudja miért, ha alakjaira gondolok, Knut Hamsun jut eszembe. Pedig nagyon kevés viszi őt közel ehhez az íróhoz. És banálítás az, amikor elmondom, hogy magyarjai nem zsinorosak, nincsenek nemzetiszínűre festve és mégis magyarok. Mem a külső magyart festi. A magyar ember, a magyar lélek művésze ő. Az a buja,

fűszeres levegő csap ki írásaiból, amely a magyar rétek fölött úszik május-tájt. Pacsirtás, pipacsos magyar rét, amelyet tönkrefestenek az álmagyarok. Olyan magyarság ez, mint Szinnyi Mersé-é. Zamata van, mint az óbornak s ereje van. Ez a természetes zamat (nem belehamisított álíz) van nyelvében is. Babitsnak nagyszerű megjegyzése az, hogy nem csinálja külön a népies nyelvet: úgy is, ahogy beszél. Veleszületett, belegyökerezett magyar nyelvével ír. S ez is valami dús és sajátos zománcot von stílusára. A forrongó, csapkodó eső van stílusában is. Szavai égnek és hevítenek s úgy visznek, mint a folyó árja. Díadalmasan vágatnak előre, mint Móríc Zsigmond, aki végre is megmutatta, hogy hogyan lehet magyarnak lenni patriotizmus nélkül.

Ő a „váratlan tavaszoknak apja“, „Nyugat csapatának keleti zászlója“, akitől nagyon sokat kaptunk s nagyon sokat várunk.

Joób Endre.

Egy síró szegény úrilány

Életem tavasza hisz-e még?
Szeretni forrón, szenvedéllyel
De itt a sár, a posvány, fertő,
A lázas, átkos, kusza éjjel
Piszkos garasért, mely sohasem elég
Szeretni kell e büntanyán.
Te kényszerítesz ó anyám!

Életem tavasza hisz-e még?
Szeretni tisztán, eszménykép gyanánt.
De itt a nyomor, a megélhetés,
Undor, szégyen, minden mi bánt,
Szívem bilincse, utálok rég
Átok a szód, átok reám
S te szeretni küldesz ó anyám!

Látod, öregség, te szörny, te vég
Ringass el sötétben, mélyen
Sárban, posványban, fertőben.

A lásas, forró, kússa éjen
Piszkos garasért, mely sohasem elég,
Ringass el a büntanyán,
Mint egykor ringattad anyám.

Nerva.

SOROK KÖZÖTT

. . . Ha épen tetszik, azt megkövetelhetitek tőlem, hogy annak a helynek az árát, ahova leültem, megfizessem, de azt egyszer és mindenkorra kikérem magamnak, hogy egy jegyszédő a közönség szemeláttára, szünet alatt, felállítson a helyemről. Igazán nem illik, ahogy itt a legutolsó kellekes is a színészekkel bánik . . .

Bocsásson meg az a fiatal művész, hogy magánügyébe beavatkozom, de kénytelen vagyok, annyira bosszantott az eset engem is, akinek semmi köze nincsen hozzá és nagyon igazat adok méltó felháborodásában odavetett szavainak, amiket az imént, ahogy tudtam, idéztem.

Az igaz, hogy üzlet-üzlet; de az már undorító, hogy mennyire üzlet — a kolozsvári színház. Az említett eset is fényes bizonyítéka, hogy milyen határtalan ízléstelenséggel ápolják az üzlet érdekét. Nem szégyenlik egy üres helyről felállítani, megalázni egyik első művészőket, akiben több hasznuk van, mint sok elül-hátulfityegő alakban s akit kénytelen elveszteni a kolozsvári közönség, mert a mi színházunknál nem biztosítanak neki őt megillető megélhetést. Majd jön helyette egy kis csecsemő, az iskolából egyenest Kolozsvár színpadjára, egy ideig élhetetlenkedik, aztán kitanúl, rutinirt lesz s aztán elmegy Pestre, mert nálunk fő az üzlet s nem az, hogy a tehetségeket megtartsuk a művészet igazi fejlesztésére, a közönség gyönyörködtetésére talán egy kis anyagi áldozat árán is. De hiszen nem is lenne áldozat, csak tisztos honorárium a annak a művészetnek, amit egy elsőrangú színész kölcsönöz a színháznak.

De bezzeg van ősapáinktól átöröklött opera-tenoristánk és mezzoszopranistánk, akik megelégednek avval a szerény fizetéssel,

ami itt csurran nekik, mert érzik, hogy sehol sem kapnának úgy sem nagyobbat. De legalább megy a munka. Hol lejjebb, hol fejjebb fujják egy negyed hanggal, (ha nem egy féllal) mint a zenekar, (ami mellesleg megjegyezve néha gyengébb, mint egy jobb fajta cigánybanda) és szorítanak a torkukkal hat helyett.

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy „bocsánat, hogy eltértem a tárgytól, sajnálom stb. . .“ mert ez a kis történet épen kedvező és találó alkalom volt, hogy mindent kitálaljak, ami a begyemben volt. Azt sem tagadom, hogy úgy érzem magam, amikor a művészet kolozsvári *templomára* nézek, mintha egy jó menetű speceráj-boltot látnék.

Fb.

KRITIKA

A kém. A serdülő gyermeknek a haláloságyon fekvő édesapja azt mondja, hogy „légy becsületes“. Talán nem érti, talán sokszor hallotta már, — de most nem hagyja hidegen az éretlen kis fejet ez a két szó, mert még nem hallotta ilyen szépen, ilyen ünnepélyesen, ilyen követelőően. Ilyen gyermeknek képzeltem magam, e darab bemutatójának már első negyed órájában. Egy halom kincs volt a színpadon, életigazságból összehordva. Életigazságból, amivel ma már mindenki teltnek hiszi magát, amit okosan, bután, kinyilatkoztatva, egyforma mennyiségben lehet hallani. De ilyen ünnepélyesen, ilyen meggyőzően még nem hallottam. Mi játszuk ezt a darabot, a huszadik század vergődő, kapkodó emberei, ember emberrel szemben. Ott van sok hűtlen asszonyunk közül egy, akit a sok gonddal küzdő férje talán kissé elhanyagol. Következik a mindennapi lépés. Megcsalja az urát, válni akar. Jön a pap. Morállal, hittel, törvénnyel akarja meggyőzni a bűnös asszonyt és megtéríti az élet asszonyát egy borzasztó éjszakán, a szerelem, a férje csókja, a becsületéért gyilkossá lett férje iránti nagy tisztelete — mert becsületes, jóézésű asszony. Ime egy kvintesszencia abból a sok életigazságból.

Érzem, hogy nem írtam kritikát. Sokkal jobban meghatott és tiszteletre indított, mintsem kritizálni tudnék. Csak teltszívvel megemlékezni.

Hettyei Aranka, Fekete Mihály gyönyörűen játszottak. Környezetük: Bánóczi, Nagy, méltó volt hozzájuk. Nagy Ilonka még kissé félszeg, de tehetséges.

Ezt a darabot „húzta le“ Kovács Dezső.

Fb.

Az elmúlt félhónap alatt a „*Kém*“ és „*Nemzetes asszony*“ (nagyon gyenge Ghéczy darab) bemutatóján kívül, mint új darab „*Berkovitsné*“ szerepelt, ez a szövegben és zenében szellemtelen operett. Egyike azon szezonkivüli daraboknak, melyeket csak három napig is azért játszanak, mivel műsorra tűzték ki. Berki Lili és Rátkai Márton három estén tartó vendégjátéka egy kis élénkséget hozott, mert a régi, de örökbecsű zenéjű „*Gésák*“ operettet újították fel. Mindkét vendég igazán izléssel játszott. A hónap utolsó napjaiban B. Sándor Erzsi vendégszerepelt. Az ő szereplése már garancia volt arra, hogy nívós színházi estékben lesz részünk, ha Csőregh már sokszor emlegetett énekeivel meg nem jelent volna, amiket a publikum közfelszísszenéssel vett tudomásul. Pénteken, máj. 31-én kezdte meg Körmendy néhány estére terjedő, értékes vendégszereplését.

Az országos színészegyesület színésziskolájának vizsgaelőadásairól (a „Vigszínház“ színpadán). *Beamarchais* „*Figaró házasságá*“-t hozták színre az iskola másodéves növendékei. Mivel fiatalokról van szó, nem lehet még most némelyikükről határozott véleményt mondani. S ha hibáztak és félreértették is néha az író intentióit, éppen mert még fiatalok, nem szabad őket erősebben elítélni. A „*Figaró házasságá*“-nak előadása részleteiben a jobbak közé tartozik: „*Zsuzsi*“ szerepét *Gáthy* Gitta bájjal, pajkos temperamentummal alakította s különösen a második felvonásban tűnt ki; mikor tapintatosan ellensúlyozta társainak kissé túlzott drámaisággal felfogott játékát. A grófnő szerepében *Havas* Frida stilusos és előkelő volt. Intelligens színésznőnek mutatkozik, mert belső lelki okokból látszik kiindulni s szerepét így, hangban megfelelően formálta. Néhol erős drámai szerepek iránti vonzódását éreztette. Partnere *Kertész* Dezső (a gróf alakítója), ki szép színpadi megjelenésével s tetszetős organumával keltett színpátiát; nem egészen volt méltó (talán hálátlan szerepe miatt) korábbi alakításaihoz. Őszinte sikert aratott „*Cherubin*“ személyesítője *Róna* Stefánia. Játékával szinte lendületet hozott az előadásba; mert nem csak

saját — hanem a velejátszók szerepeit is átérezte, szavaiknak reflexeként mozgott, művészi arcjátékával kísérte őket, szinte némán játszotta velük szerepeiket. Finom rokokkó hangulatokat varázsolt elő az első jelenetekben. Maga volt ő a naivitás és szemeiben néha ártatlan gyermeki melankólia égett . . . Úgy turbékolt és kergetődött, mint Vénus legszerelmesebb galambja . . . S a karosszékekben megszeppenve Greuze-nak egy elkésett ábrándja volt Ő! . . . Érzésben és hanghordozásban kiváló szavalatát pedig a közönség nyílt színen percekig tapsolta.

„Figaró“-t *Bardossy Pál* játszotta sok elevenséggel. A kisebb szerepekben különösen *Nagy Miklós*, mint „Antónió“, adta tanújelét tehetségének; jóízű humorával. Továbbá *Dévényi Géza* és *Polcsa Béla* tetszettek. Az előadást *Balassa Jenő*, az iskola népszerű direktora vezette odaadással s ezért úgy a közönség, mint tanítványai részéről neki is kijutott az ünnepeltetésből.

Csorba Géza.

Két színjáték. (Budapest, 1912, május.) Az egyiket Reinhardt játszatta, a legmodernebb, legvállalkozóbb német színészekkel; a másikat a Nemzeti Színház, a régi és szavaló színjátszók végső menedéke.

Reinhardték a „Jedermann“-t adták, a régi misztériumokból életrekelt Hofmansthal-versesdrámát; a Nemzetiek pedig egy nem sokkal fiatalabb származású Comoedia del'arte-t: a „Bizalmatlan“-t.

Mind a kettőnek végtelen egyszerű volt a témája. A „Jedermann“-é a szegény gazdag ember meséje, akit a halál hívásakor minden és mindenki ott hagy, csak a jótettei és a hite kísérik el a sírba — s a „Bizalmatlan“-é valami lehetetlenül primitív komédia, minőt csak Molière ifjúkori, teli bolondsággal írt bohózataiban találunk.

A halál egyszerű, nagy komorságú, a gazdagság szomorú badarsága, a hit és jóság erőssége: egyfelől s másfelől a feneketlen jókedv, hangos bohócmókázás, víg táncra perdülő Pierottok, Archinellok, Scagarinok, Columbinák.

Találkozik a két színjáték a mese egyszerűségében, a szövegkönyvének mind csekélyebbre való jelentőségében; a sugólyukat ünnepélyesen megfordítják és a szerző is ellép a színpadtól, ahol most már csak a színészek maradnak. Színészek, akik játszanak. Comoedia del'arte: artebeliek, artisták, akik improvizálnak a „Bi-

zalmatlan"-ban s játszanak egy zseniális rendező stilusegysége alapján a „Jedermann“-ban.

Játszanak. Mit kor, mit díszlet, mit szerzői dialog! Ezek mind eltűnnek s a közönség egyszerre csak a színésszel találja magát szemközt.

Hallgassuk, nézzük. Akik most ágálnak a színpadon, akik most sírnak, vagy most röhögnek: azok most egészen maguktól teszik ezt. S a színész úgy sír és úgy nevet, ahogy az ember, az egyszerű, a természetes ember. A színészen kiüt az ő valódi, primitívhez hajló természete s teljes érvényre jut mimikája, ügyes fürgesége, csodálatos télszogsége és zokogó gyengesége.

A szerző magára hagyta. Egy parirosra ráírták a scenariumot s most játszák a comoedia del'artet. Az irodalmi, megírt színjáték négy fal közt eredt illata itt nem érzik, a színészt nem nyomja az író átformáló egyéniségének súlya, útasításainak átformáló merevsége: a színész most maga küldi magát előre a színpadon.

S a magárahagyott színész mindig csak a három fal közt marad. Többet törődik hangjának szomorú csengésével, vagy víg, bohó zenéjével, mint avval, amint mond; többet, hogy hogyan fintorítsa el az arcát, hogyan táncoljon és buk fencezzen, üvöltsön vagy kinyában haját tépje, mint avval, hogy cselekvénye a darabegység felé irányuljon, hogy jól „játsszon meg valakit“: úgy érzi, hogy ő most magát játssza.

A mimika művészete ez, a histrióé. Meglátjuk a nagy, hatalmas szakadékot az irodalom megjelenítőjévé vált színpadnak és az önálló művészi létet követelő mimika, játék, problémája között. S látjuk, hogy az igazi színészben titkos rabszolgaélés rejtőzik, amely feltámad s boldog diadalra jut, ha a szerző eltűnik mögüle és a színész kezében marad a játék fonala.

Ezt bizonyítja a mozi győzelme s ezt a misztériumjátékok, comoedia del'artek diadalmas estéi. Néztem az embereket s láttam, hogy hogyan komorulnak el a Halál hangjának hallatára, kézmozdulatára, harangozásra és a fájdalmas felordításra: igen, ezek

Órát legolcsóbban javít

Beér Jenő, Deák F.-u. 51. sz.

az emberek, akiket a legszörnyűsegebb megírott drámák, kétségbe-
ejtő problémák sem tudnak megindítani; — s hogy nevettek, hogy
kacagtak a badar öltözékek láttára, a feneketlen mókák és cincogó
vihogások hallatára!

A szinpad valóban egyedül a színész tere; aki az emberi
mimika és hang művészetével ajándékoz meg bennünket. Aki csak
a pillanat igazságáról, fájdalomáról vagy gyönyörüségéről játszik
előttünk.

Frenkel Pál.

Uránia. A színház legérdekesebb estéi azok voltak, mikor
Garvay Andornak „*Egy csók története*“ című daraját mutatták be.
Megmagyarázható jóérzés fogja el a nézőt, midőn ezt a képet látja,
amely tősgyökeres magyar. Nálunk született, nálunk avatták szin-
padra, a mi fővárosunkban. Innen indul ki a világba és bárhol meg-
állja a helyét és versenyezhet bármely idegen darabbal. Sem kom-
pozíciója, sem megoldása nem a sablonos mozidarabok stílusa.
Komolyabb művészi irányra törekvő és komolyabb sikert is kívánó
és elérő darab ez, melyet estén át zsufolt ház mellett játszottak.
Ki kell még emelnem, hogy színészeink sem a mozidarabok pózoló
színészei, hanem a játékokkal némán is ékesen beszélő művészek
s mint ilyenek, bátran áltíthatom őket közvetlen a dán színészek után.

A budapesti május 23. és 24. nagy napokat megörökítő ké-
peket május 30. és június két első napján mutatja be a színház.

A műcsarnok tavaszi tárlata. Nem is a műcsarnokot, hanem
kritikusát nevetnék ki, ha e giccs-kiállításról, korholó, vagy szatirikus
birálatot írna. Ha gúnyolódni akarnék, nem kéne kellemetlen jelző-
ket vagdosnom a megbíráltak fejéhez; egyszerűen elegendő volna
2—3 ember kivételével az egész katalógus névsorát leírnom. A mű-
csarnok nem régen ünnepelte meg 50 éves jubileumát, meg akarván
mutatni, hogy hová érkezett el a magyar képzőművészet s most
— mintha bemutatni kívánná a magyar pikturának giccselési —
rekordjait.

Még talán sohse voltak a műcsarnok falai annyira teleagatva,
mint most. A látogató szemei már az első-terem után belefáradnak
a nézésbe. Az ember elaléltnan rogyik össze a bársonyszékekben a
sok édeskés, virágcsendéletektől, a romantikus vagy irodalmiskodó
fecsegésektől.

A kiállításnak itt-ott mégis vannak érdekességei. Ilyen külö-

nösen *Vesztróczy* Manó. Mindjárt az első teremben lévő férfiaktja érdekes (bár sok új áramlat befolyását látni rajta.) Ezen az egy akton egyszerre anyag, szín, vonal-rítmus problémákkal küzdök. (S ezért úgy, mint többi képe csak részletekben értékes eredmény némileg). Vonalvezetés tekintetében sokkal tisztább a »*Szent-László*« címe nagyobb terjedelmű vászna. De itt sincs tisztában a dekoráló (a falfestő) művészet értelmével. Nem bírja az egyes matériákat, mint dekoratív elemeket (mint vonalat összefoglalt színértékkel), kiváltani s tulajdonképen mivel így nincsenek az anyagok egyenlő értékekre hozva, kompozitív egység itt nem létezik. S különben a kép csak összerakottnak tűnik fel. Az egyes részek csak egyedül hatnának jól. Szobrászi gesztusokra reagál sokat, a megfelelő környezetbe sem tudja az embereit elhelyezni s alájuk talajt, talapzato adni. (S ha jobban megfigyeljük őket, észre vesszük, hogy bár föld van lábaik alá festve; mégsem állnak vagy járnak rajta.)

Kompozícióban a legerősebbek és legösszefoglaltabbak *Iványi-Grünwald* Béla kecskeméti vásznai. Ő már oda érkezett, hogy nem fest „földet“, „fát“, „húst“, „ eget“; hanem csak összefoglalt színt és konturokat. Érdekesek még *Csont* Ferencnek jól megkomponált aktjai. *Glatter* nem hoz semmi fejlődést. *Joachim* Ferenc egy női partraitjával és egy kikötő-részletével erős, zárt koloristának és biztos rajzolónak mutatkozik. (Női partraitja.)

A szoborterem ugyyszólván üres. Értékes darabja azonban *Pásztor* Jánosnak egy (bár festői hatású) varró parasztnője. Megkapott benne a nagy csönd, az önmagába és munkába merültség, különösen a maga köré varázsolt levegő, melyet még így sohse éreztem szobraiban. Érdekes átalakulásban van *Beszédes* László, de még erősen erőltetett a Petőfi arcképe s különösen az a legnagyobb hibája, hogy nem tudja az embert akkor elénk mintázni, amikor saját maga.

Kiváncsiak vagyunk, milyen „műtárgyak“ megvételével fogja az állam a Szépművészeti Múzeumot megbecsteleníteni. Cs. G.

Peterdi Andor új versei. Mikor a kezembe vettem őket, a hűgom a szomszéd szobában Schumann-t játszott a zengő zongorán, kint a fedél felett őserővel zúgott a vihar, forradalmi nóták és hitetlen könyvek voltak az asztalon, aztán magyar dal csendült fel ott túl a zongorában s békés fényt szórt a petróleumlámpa s az ujságokból hasábokon keresztül beszélt a fekete betű a budapesti

munkás forradalomról. És ez a sok apró, kis körülmény összetevődött valami különös impresszióvá, úgy éreztem ez a Peterdi Andor költészete. . . A falu és a város, a nagyváros lelke ölelkezik benne össze. A falúban nőtt akácot a nagyváros aszfaltjába ültette át valaki, a Sors s az akác pedig nagy viharok, fergetegek szárnyán küldi vissza az akácmagot a faluba, ahol kék ég van, tiszta alkonyat, rengő vetések és zúduló bőség s ahol mindebből ezek a kék ég, a tiszta alkonyat a szegényé. A többi? A többi az úré.

Magyar a Peterdi levegője, a színe, a természetszeretete, — ezt hozta a falúból — de proletár a szíve, a szeme, a gondolata és a vágya s ezt a nagyvárosban szerezte. Nem a Szabolcska-féle falút szereti, hanem a cudart, a piszkosat, ahol a paraszt nem jár soha tisztított csizmában, de ahol azért szép az alkony, a hajnal, a zöld mező. És a várossal úgy van, mint az alkoholista, árt neki, de nem tud nélküle élni. Az elnyomottak világotáfogó szeretete dobban meg benne, hisz proletárok vagyunk mind, ha nem vagyunk elnyomók. Csendes bánatok és sok megérezhető, de megmagyarázhatatlan finomságok, szomorúságok csendülnek ki verseiből és az egy magas filozófiai csúcs, amít a mindent megértéssel jelölhetünk meg, (Jeltelen sir, Lehunyom a szemem. Mert egyszer minden véget ér.) De hisz, ezt olvasni kell és átérezni azon, amít nem tudom miért léleknek neveznek, és akkor meg kell szeretni a Peterdi verseit. Én is ezekből a versekből szerettem meg.

(Megjelent „Modern Könyvtár“ 150. sz. 40 fillér.)

Csiky Jenő.

Vitéz Miklós : Gyerekfejek. Elbeszélések. Akkor vagyunk legboldogabbak, amikor gyermekké tudunk lenni mi, akik „keserűszájjal már rég kioltottuk magunkban a hajdani nagy árnyékot vető kis tüzeket, miket most az élet nagy kazánja mellett már sapadónak, már-már idegennek tartunk“.

Ó átkozott és viaszhajtott szépségei a gyermekkornak! Ez a szomjúság enyhül meg akkor, amikor Szép Ernő verseit, amikor Tersánszky J. Jenőnek dickensi gyerekszeretettel s finom, meleg szemmel írt, aranyos derűvel beöntözött novelláit olvassuk. Aranyos derű és . . . és rózsaszínű köd!

Ősszel jelennek meg **A HALADÁS** kiadásában

Meskó Tibor dalai Ligeti Ernő verseire

(„Beatrice“, Magányos esték . . .“ stb.)

Ára 2 korona. Ára 2 korona.

Molnár Ferenc óta a gyereklélek vizsgálása, mint a gyerek világnak komoly és (nem Pósaékra gondolunk) értékes novellakörnek szerepeltetése nagyon elterjedt. A pesti és a vidéki fiúk kedves alakjait kaptuk nagyon erős megrajzolásban. Fölfedezték ezt az édes világot a magyar irodalom számára. S milyen hálás tárgy ez! Milyen elringató s gyönyörökkel frissítő, amikor az utóbbi éveknek ilyen termékeit olvassuk! Csak: nagyon finom lélek, pszichológia, erő és megfelelő kiválasztó képesség kell hozzá. De nagyon finom lélek: ez kell legjobban. Mert a férfinak gyermekké kell lennie. Boldoggá, hogy mások is boldogok lehessenek: mily szép feladat! Gyermekké lennie és mégis művésznek maradnia: mily nehéz feladat ez. Gyengédség s mégis erős kéz kell ide. Hogy ne áradozzon az író és ne szenvedjen. Vitéz Miklósban sok megvan ezekből (nyelve is kifejező) és különösen jó szeme van. Lelki cizelláltsága meghiúsít. Csak a keze lenne erősebb s a rajza biztosabb.

De ez a könyv megérdemli, hogy elolvassuk. Mindent elmondunk róla, amikor azt mondjuk, hogy gyermekké tudott tenni bennünket. Kicsiny, szegény gyerekké... S apró tenyerünkkel tapsoltunk. Gyerekek: boldogok voltunk. (A könyv Dick Manó kiadásában jelent meg Budapesten, VII., Erzsébet-körút 12. sz.)

Putnoky Ödön.

Diadalének. Egy fiatal író, Koronghy Dénes első nyomatékosabb fellépése az a regény, mely most „Diadalének” cím alatt megjelent a Franklin-társulat kiadásában. A regény erőteljes, fiatal tehetséget revellál, különösen lélektani részletrajzában olyan finomságokat mutat, amelyek az első megismerkedésnél felhívják a figyelmet szerzőjére. Központjában egy zseniális szobrász áll, akinek lelki fejlődése, asszonytól asszonyhoz való tévelygése adja a tulajdonképeni cselekményt, míg végre megtalálja a magához való, őt kiegészítő asszonyt s mikor a kedves, jó szerető felismerve a valóságot, hogy nem lehet férje számára az, amire annak szüksége van, félreáll a halálba, fájdalommal, de diadalmasan lép arra az útra, melyen haladnia kell. Az író tulajdonképen a művészlélek problémáját igyekszik megragadni s ebben sok finom, hatásos és új megfigyelést és gondolatot hoz felszínre. Előadásában, a jelenetek szövésében is meglepő írói érzék nyilvánul. Gazdag indokolásával, érdekes cselekvényével a regény általános érdeklődésre tarthat számot s bizonyára feltűnést fog kelteni a nagyközönség soraiban is. A kötetet a Franklin-társulat adta ki; ára 4 korona.

Konti Iza.

Kiss Menyhért: Gyémántos harang és más versek. Ki tudja, mi sarkalja ezt a költőt az írásra? Az az átforrósodott, hánykodó teltség-e, amely a művészlélekkel arra készíti, hogy versbe öntsön valamit ebből a nyugtalanító lelki tartalomból?...

Van ebben a kötetben néhány elég jó vers, amelyben még Kiss Menyhért erejéből és lelkéből is buzog valami; van ezek közt egy-kettő, amelyben színek is villognának. És azt gondolja az olvasó: milyen kár azért a (nem nagy, de mégis értékes) vénáért, amely sivatagba futó, szikkadt és posványosító árkok közt tesped. Miért hallgatjuk közömbösen még látszólag legerősebb lélek kitöréseit? Mért bűg unalmasan lelkünk füle, amikor ezt a kötetet elol-

vassuk? Mintha a poedgari költemény harangszava kábított volna el? . . . Szaladnak, csilingelnek a sorok, de nem tudnak intenzív, egészséges és nem ferde utakon tekergő művészi erővel belerántani, magnetikus erővel belevonzani egy lélek igaz világába? Egy lélek világába: amely világ olyan szegénynek látszik ezeken a verseken keresztül s ezekből a versekből, holott hitünk az, hogy van néhány dússzínű, nemespatinájú kincse. Különösen ezek közé tartozik az a színneltetés, amellyel a bércek gyönyörűségeit, Erdély zordon pompáját koszorúzza . . . De itt is: erőtlenség szóban, művészi módban s általában mindenben, ami a lelket művésszé teszi s aminek megvan az a nagyszerű ereje, hogy lelkünket megfogja s belé helyezi egy másik lélekbe; átfürdeti és beharmatozza; itt is: a nemlátás eltakarja a lelket. Nagy átok az, amikor egy költő őszinte akar s tudna lenni s mégse őszinte. Amikor van ereje s mégis gyenge. Nagy átok: nem régen még erény számba vették. Nem nagyon régen, de mégis csak a múltban! S mikor Kiss Menyhért a jelenben lép elibénk így, mit szólunk neki?

Tegyük azt, amit ma mindenki tesz, aki kritikát ír Kiss Menyhértéről s ezeket csak mások rovására s negatív összehasonlításával tudja kisérni közhelyé csontosodott „nem — úgy — mint a modernek“-kel? Ments Isten! (Singer és Wolfner kiadása.)

Joób Endre.

Falk Richárd: *Figurák*. (Novellák.) (Singer és Wolfner kiadása.) Vannak költők s írók, akik megcsalják önmagukat. Sajnos, úgy van, ha egy költő vagy író megcsalja önmagát, megcsal minket, megcsalja az olvasókat is. Igényeink nem nagyok, amikor kezünkbe vesszük Falk Richárd kötetét. Miért? Jól tudjuk, kicsoda Falk Richárd s régen sajnáljuk már, mióta csak figyeljük, hogyan fecséreli amúgy is nagyon csekélyke erejét. Szavak . . . emberek . . . Ez a novelláskötet nem sok igaz élvezetet adott nekünk. El tudjuk gondolni, sőt megdöbbenéssel tapasztaljuk, hogy még ma is sokan vannak azok, akik ilyenekben s csak ilyenekben gyönyörködnek. Ezeket szegényeknek hívják. Gyámoltalanul és elmákonyozottan ténferegnek a világ s a művészetek szépségei közt. A művészi izgalmak s gyönyöröknek lelket-átjáró intenzitását sose érzik . . . Pedig mennyi energiát visz bele ez az átömlő áramlat lelkünkbe. Élteni segít. Az életet túrni segít. Falk Richárd könyve olyan, mint a szellő. Végiglibben a lelkünkön s amikor elolvastuk, nem érezzük, hogy *olvastunk*. Nyomot nem hagy lelkünk belső életében. De seholye hagy ez a könyv nyomot. Nem nyom a latban. Fölösleges s meddő virágja az irodalom nagy fájának. Vérszegény figurái átlátszóak s alakjai fonnyadtak. Könnyű a toll, felületesek a szemek s miattuk akár vakok maradhatnánk: az életet nem látjuk s a banalitások agyonémelyítenek . . . Kellemetlen látvány ez a meddő erőlködés, ez az irodalmi akarnokság. Ahol van miből fecsérelni, ott nem nagy baj ez — különösen ha valaki gyermek még az irodalomban. De Falk Richárd? Csoda-e, ha az a kevés hamar elfogyott?

Joób Endre.

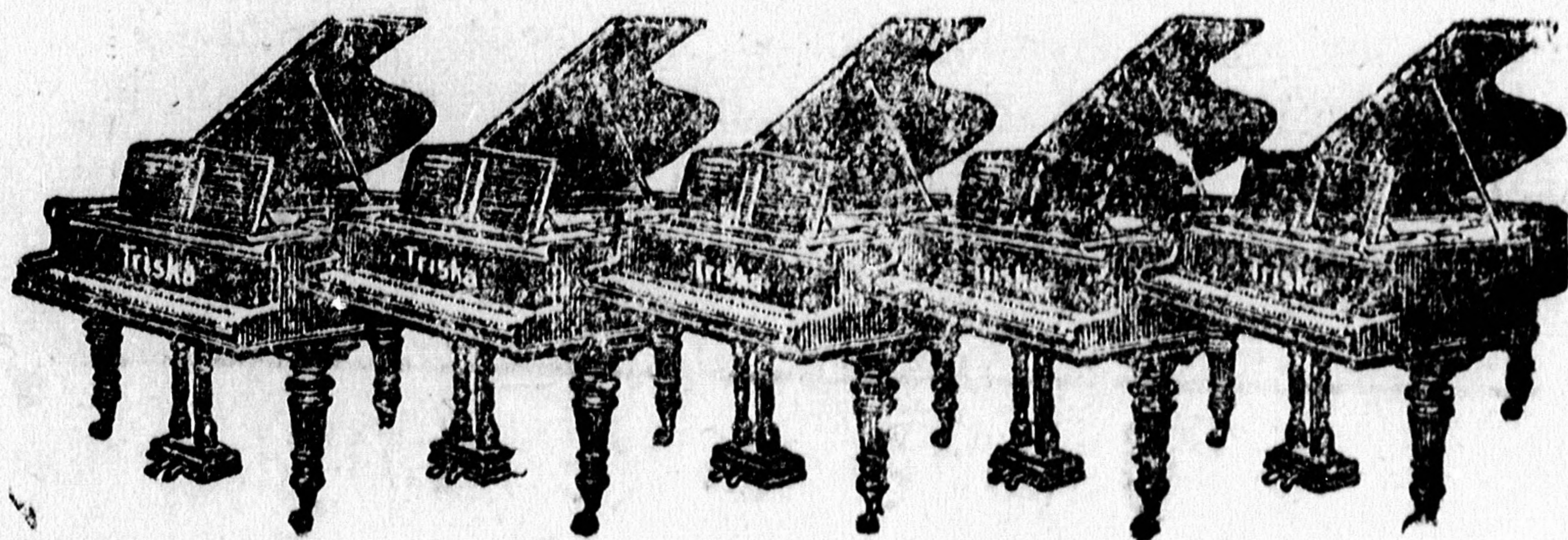
Kérje a 280. Messenger-Boyt.

Molnár Antal: Menekvés. (Versek.) Ha valamelyik régi, becsületes irányú sajtóorgánum a modernségtől életét féltő irtózatában úgy emlékezett volna meg a könyvről, hogy: „Molnár Antal, a Waldbauer-Kerpely kvartett értékes tagja immár második verskötetét bocsátja a közönség elé. A verseket Adynak, (konzervatív lap kritikusa részéről most feltétlenül odagondolandó egy fejcsóválás és egy cinikus szájlerángatás, mert Ady neve ilyen görcsös mozgásokat szül némely helyt) ajánlotta ilyenképen: Adynak, aki a Ganges partjairól elhozott minket önmagunknak. Abszolút tehetségtelen ember, idomtalan! Izléstelen versekkel stb.“ Eddig az általam feltételezett konzervatív kritikus szavai... Mig a könyvet fel nem nyitom, nyugodtan azt mondtam volna, hogy is írhatna másképen egy könyvről, melynek ajánlásánál Ady Endre, a vörös posztó jelenik meg, egy merev, irodalmi és társadalmi harámbasás ujság középkori ízlésű, egyiptomi sötétségében orrával földet turkáló könyvkritikusa, minthogy nagy, pogány kenyérféltésében, keserű felbúzdulásában végig rúg egyet Adyn és a könyv szerzőjén is, aki tartsa szerencséjének hogy a betűiszonyos, vén hülye bácsi nem kancsukáztatta meg azért, hogy mer másképen írni, mint az eddigi dogmák megengedték.

Nem igen van szándékomban Molnár Antal zsenijét megdicsérni, annak az embernek, aki professzionátus zenész, a «Kultura»-nak legnagyobb szomorúságunkra belmunkatársa, sőt újabban r. k.-tette magát és megjelent, mint újdonsült zenekritikusakarnok (mellesleg, elég jó) a «Nyugat» hasábjain — egy szóval csaknem univerzális tehetségnek mondható (Egyéb viselt dolgát, más lapban szereplését eddig nem tudom!).

Molnár Antal verseket irt! Molnár Antal verseket adott ki! Nos? Hát igen, a versek! Szép, kemény, fehér papiros hordja őket hátán, ha kémikus lennék fajsúlyát és tartósságát is meghatároznám, betűi kellemesen hatnak, kifogástalan finom, cizelláltak. Hiába erőlködöm, a versekről többet (???) nem mondhatok. Parasztságot, bonnbasztokat hall az ember eleget az életben, nekem és talán nekünk versben azokra nincsen szükségünk. És még azt: Miért ajánlja a szerző Adynak? Miért? Ha Ady a Gangesz partjairól hozott is embereket, akik most valakik, ő semmiesetre sem volt köztök. És, hogy visszaadta önmagának: csodálkozom, hogy az ilyen szó nélkül el lehet tűnni, mert hogy Molnár Antalt úgy adta vissza valaki önmagának, hogy ilyen verseket ír, ő mondta, neki legyen mondva, de nézetem szerint Adyra kellemetlen árnyékot vethet az ilyesmi. Persze, mi közönségesek agyontéphetjük az

Wirth-zongorák

erdélyrészi
egyedüli kép-
viselősege

Triska J.

Kolozsvár,
Bartha Mik-
lós-u. 14. sz.
Hangoláso-
kat, javítaso-
kat szaksze-
rűen végez

Telephon: 419.

agyunkat, szálanként szedhetjük ki az idegeinket, hogy megfelelő, mostani, ma-intelektvel embereknek való írásokat írjunk, mi nem juthatunk be még sem a „Nyugat“-ba. A „Nyugat“-ot eddig radikális, némely vonatkozásában talán reklámirásos, talán hipermodern lapnak tartottam, amelyek csak az írók igazáni elitje ír. Hja! Hja! Az idők jele! A kis nimolé, fiatal irónép vándorlás (ingyen kézíratos, tehetségtelen) oda is megindult, foglalgatja a nagyoktól a hasábokat.

Irtam ezt azzal a nyugodt öntudattal a „Haladás“-ba, amelynek progresszív radikalizmusában még van hitem, hogy arra úgy sem lesz káros visszahatással, hogy egy Adynak ajánlott könyvet „lehúzni“ enged, (ha az méltatlan arra) sőt még a cikkek is helyet ad.

Sinaia, 1912 május 27.

Crassian.

Modern Könyvtár. Schiller Ottó könyvével együtt a Modern Könyvtárban még megjelentek: Peterdi Andor értékes, új verseskötete „A pacsirta énekel“ (150 sz.); Goldziher Ignácnak: „Az iszlám újabb alakulásai“ (151 sz.); ismeretlen szerzőnek egy kedves francia vígjátékremeke: „Pathelin mester“ (152 sz.).

A Modern Könyvtárt az Athenaeum adja ki és egy-egy szám ára 40 fillér. Kettős szám 60 fillér. A kötetek minden könyvkereskedésben kaphatók.

A Modern Könyvtár Calderon-kötete. Calderonnak, — teljes nevén Don Pedro Calderon de la Barcanak — egyik leghíresebb és a világ vígjáték-irodalmának is egyik legjelentősebb vígjátékát, az Úrnő és komornát, most mutatta be vígjáték-előadásainak során a Nemzeti Színház. A még ma is teljesen frissnek és meglepőnek ható vígjáték tele van a híres író minden jellemző írói tulajdonságával. Tele van meglepő fordulattal, bájos tréfával, bohóckodó, furcsa helyzetekkel. A mű magyar fordításának értékét nagyban emeli, hogy az Kosztolányi Dezső műve, aki Calderon húsos, költői és olvatag nyelvét a legtökéletesebb verselő készséggel, briliánsan adja vissza.

Kultura irodalmi, művészeti, kritikai, képes folyóirat, Röttig Odo és Hangay Sandor szerkesztésében, Röttig Gusztáv és Fia kiadásában, Sopronban megjelenik minden hó 10. és 25-ikén, számos művészi képmelléklettel, nagy terjedelemben és olyan kiállításban, melyet egy magyar szépirodalmi lap sem adhat. A május 25-iki szám tartalma a következő:

Mors eques: Lexikonok, kiadók harca, meg egyebek. Ádám Éva: Ott, ahol a Maros vize... Barabás Atala: A műélvezetről. Bendy Nándor: Búcsuztató. Peterdi Sándor: Az asszony barátai. Dimi: Se így, se úgy. Balla Ernő: Te. Biró László: Legendák a falumból. Csányi Ferenc: Füstbe ment parti. Szombati-Szabó István: Két fekete csuda-szem. Igric: Parnasszus mozgó. H. B.: Strindberg. Halmi Bódog: A vármegye és a nemzetiségek. László István: Csécsy Imre: Az élet felé. Mors eques: Molnár Viktor: Színházaink és az állam. Szenes Béla: Móricz Zsigmond: Magyarok. H. B.: Jedermann. Esső Erzsébet: A batikról. Hangay Sándor: A Nemzeti Szalon legitim tavaszi kiállítása. Munk Andor: A zenevilág titánjai. H. B.: Bécsi trikó Pesten. L. J.: Első vitézünk vidéki bemutatón. Szöts András: Pathelin mester A bizalmatlan. Aczél Endre: Az éjjeli őr.

Képek: Rónai Dénes: Budai részlet. Kőszegfalvi Tangl Adolf: Exlíbris.

A *Kultura* legfőbb érdemei, hogy a forrongásban levő magyar irodalom és művészetben higgadt tárgyilagossággal halad a maga útján előre, hogy nagy erkölcsi bátorsággal megmondja itt is, ott is, mindenre és mindenkire a kritikáját, hogy nagyon sok értékes embert, intellektust vetett felszínre, hogy iro-

dalom-, művészet- és könyvkritikai rovata elsőrangú, elevenen dolgozó. Országos nevű belmunkatársai közül, hogy csak egy párat említsünk: Bodor Aladár, Halmi Bódog, Molnár Antal, Szász Menyhért, Szederkényi Anna, Szombati-Szabó István.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK, FOLYÓÍRATOK stb.

Koronghy Dénes.: Diadalének. (A Franklin-társulat kiadása. Regény. Ára 4 korona.)

Molnár Antal: Menekvés. (Benkő Gyula csász. és kir. könyvkereskedés Budapest, V., Dorottya ucca 2 sz. kiadása. Versek. Ára 2 korona.)

A Modern Könyvtár új számai:

Peterdi Andor: A pacsirta énekel. (150 sz. Versek. Ára 40 fillér.)

Goldzicher Ignác: Az iszlám újabb alakulásai. (150 sz. Tanulmány. Ára 40 fillér.)

Ismeretlen szerző: Pathelin mester. (152 sz. Vigjáték. Ára 40 fillér.)

Don Pedro Calderon de la Barca: Úrnő és komorna. (161–163 sz. Vigjáték. Ára 80 fillér.)

A «Modern Könyvtár» köteteit az «Atheneum» (Bp. VII. Rákóczi-út 57 sz. adja kt.

A «Magyar Könyvtár» új számai.

Jens Péter Jakobsen: Mogens. Lövés a ködben. (661–662 sz. Két elbeszélés. Ára 60 fillér.)

Wlassics Gyula: Deák Ferenc. (663–664 sz. Politikai tanulmány. Ára 69 fillér.)

Reviczky Gyula: Apai örökség. (665–666 sz. Elbeszélés. Ára 60 fill.)

A «Magyar Könyvtár» kötetei a Franklin társulat kiadásában (Bpest IV. Egyetem-ucca 4 sz. jelennek meg.

*

„Kultura“ irodalmi és művészeti folyóirat. Megjelenik minden hó 10-én és 25-én Sopronban Röttig Odo felelős és Hangay Sándor társszerkesztésében, Röttig Gusztáv és fia kiadásában. Előfizetése: egész évre 20, fél évre 10 korona. Egyes szám ára 1 korona.

A jövődő politikai, irodalmi, művészeti és kritikai rová. Megjelenik havonta egyszer, Hódmezővásárhelyen Gonda József dr. szerkesztésében és kiadásában (Hódmezővásárhely. Petőfi-ucca 5. sz.)

Tudomásúl. Elfoglaltságunk oly nagy, hogy belmunkatársakon kívül mások levelére nem válaszolunk. Kéziratot vissza nem adunk. Figyelmeztetünk továbbá mindenkit, aki szerkesztőségünkbe kéziratot küld, hogy más lapoknak beküldött, vagy azokban már megjelent cikkekkel ne terheljenek, mivel amugyis szigorúan ellenőrizzük. Leveleket, kiadványokat kérjük „Haladás“ szerkesztősége. Kolozsvár, Klastrom-ucca 1-sz. címre küldeni.

A szerkesztőség.

Baum Ignácz

férfi divat szabó termét

áthelyezte:

Ferencz József-út 5 sz.
alá.

Főzzünk gázzal,

mert a gázzali főzés a legtisztább, a legkényelmesebb és aránylag a leggazdaságosabb. Nyáron a konyhában tűrhetetlen meleg nincsen s emellett bármely pillanatban tetszés szerinti hőfok áll rendelkezésünkre. A beszerzés kiadással nem jár, mert úgy a vezetékeket, mint a szükséges főzőket, fűtőkemencéket és fürdőkályhákat

bérbe adjuk.

A havonként fizetendő bérdíj csekély összeg. Költségelőirányzat, felvilágosítás díjmentes.

A gázgyár igazgatósága.
Telefonszám 41.

A 'THÁLIA' kávéház

(a Hunyadi-téren, szemben a színházzal)

Kolozsvár
legkellemesebb
szórakozóhelye.

Naponkint cigányzene.

Gyakori
katonazene hangverseny!!

KÖNYVKIADÓK ÉS SZERZŐK FIGYELMÉBE!

SZIVESKEDJÉK A KIADÁSÁBAN MEGJELENT ÚJ KÖNYVEKET, DIJTALAN BIRÁLAT ÉS ISMERTETÉS CÉLJÁBÓL MEGKÜLDENI. **A HALADÁS** SZERKESZTŐSÉGE.

Cégtáblákat

üvegre, vászonra és bádoglemezre modern kivitelben készít
Igen jutányos árákért

Belleváry Mihály
cégfestő

Kossuth Lajos-u. 7. Telefon 982

Telefonszám 620.

Telefonszám 620.

Leitner Sándor

mechanikai és elektrotechnikai vállalata
Kolozsvár, Deák Ferenc-ucca 30. sz.

Nagy gramofon és lemezraktár.
Ujdonságok nagy választékban.

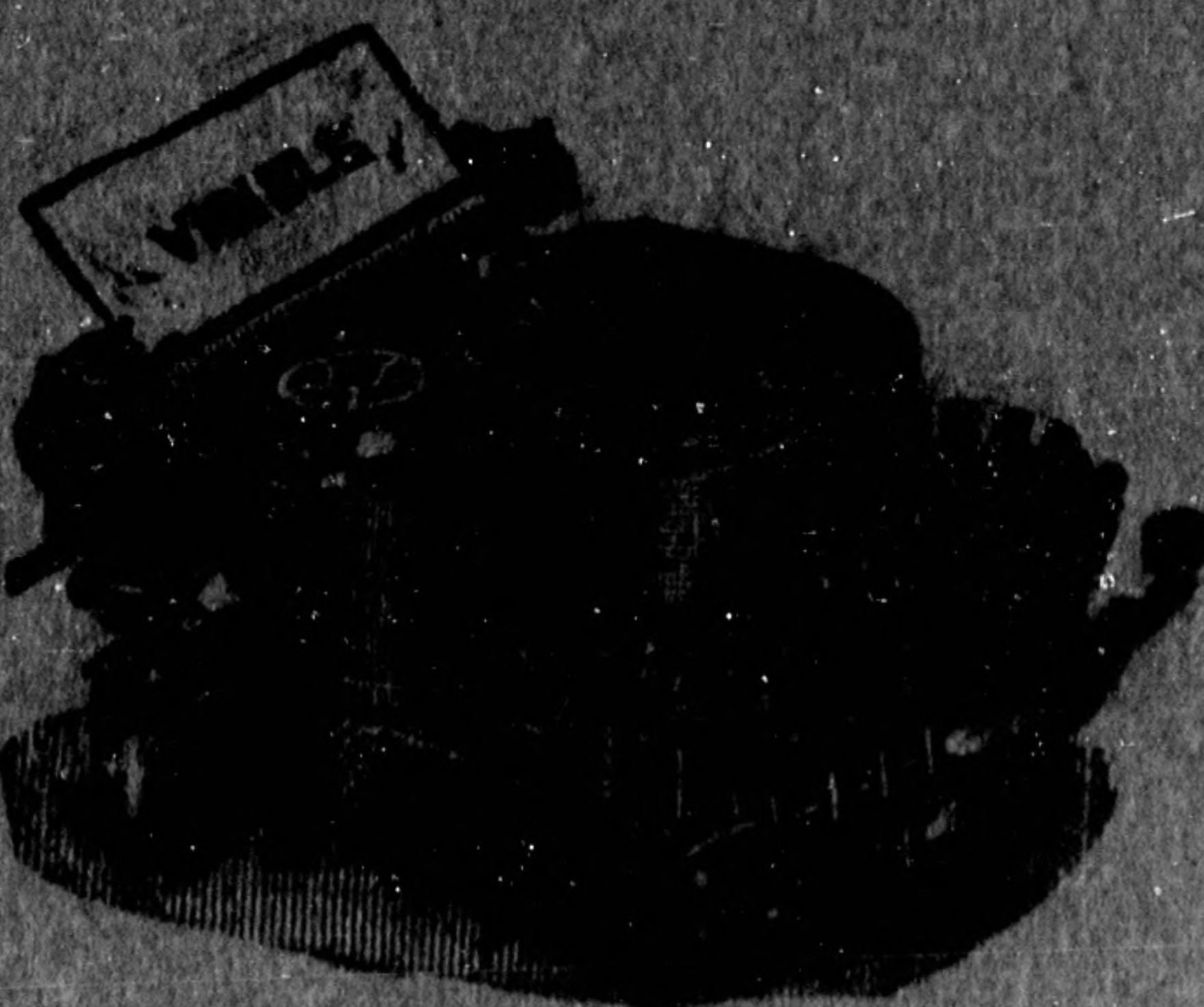
1 gramofon **10** dupla lemezzel **K 50**

Nagy mechanikai műintézet

Író-,

varrógép és

kerék párok

szakszerű

javitása.

Telefon 620.